

Intertextualita v odborném stylu: způsoby citování v humanitních a přírodních vědách

Intertextuality in academic writing: citation in soft and hard sciences

Jana Štěpánková

Posudek vedoucí práce

Předložená diplomová práce vychází z předpokladu, že rozdíly mezi humanitními a přírodními vědami ve způsobu získávání a prezentace výsledků výzkumu a v chápání role badatele vedou k tomu, že se humanitní a přírodní vědy liší také ve způsobu práce se sekundární literaturou. To by se mělo projevit v užívání různých typů citací v odborných člancích obou vědních oblastí.

Odborný jazyk je v poslední době oblíbenou oblastí výzkumu, což souvisí jednak s rolí angličtiny jako mezinárodního jazyka vědecké komunikace a jednak s rozvojem korpusově založených metod analýzy textů, které jsou zde poměrně snadno dostupné v elektronické podobě. Autorku diplomové práce proto čekala nejprve nutnost prostudovat rozsáhlou sekundární literaturu. Velmi dobře se v ní zorientovala a teoretická část tak představuje spolehlivou přehledně uspořádanou rešerši, o kterou se mohou opřít další práce zabývající se odborným jazykem. Je podán výklad pojmů, s nimiž bude autorka pracovat; způsoby citování jsou vztaženy na jedné straně k popisu modelu struktury odborného článku a funkcí jeho jednotlivých částí a na druhé straně k pojmu diskursní komunity, do níž se vědec musí standardním způsobem začleňovat, což zahrnuje i odkazy k práci ostatních členů komunity.

Vlastní výzkum se opírá o korpus 72 odborných článků z oblasti biologie, astronomie, dějin umění a lingvistiky, který autorka sestavila pro potřeby práce. Práce se zaměřila na integrované citace; zaznamenává však také pro srovnání počet citací neintegrováných do větné stavby. Zvláště jsou zkoumány autocitace (ukázaly výsledky, že se autocitace liší od citací ostatních autorů?). Autorka postupovala ve dvou krocích: nejprve pročetla devět odborných článků z každé disciplíny a identifikovala v nich různé způsoby citování včetně použitých sloves. Tato slovesa byla jedním z předmětů zkoumání v druhé části výzkumu, kde autorka pracovala s dalšími devíti články z každé disciplíny, tentokrát s použitím softwaru, který jí umožnil vyhledat (kombinací několika metod) všechny citace včetně jejich rozmístění v jednotlivých částech článků. Údaje, které byly o každé citaci shromažďovány, jsou uvedeny na str. 41. Zdá se, že získaných údajů bylo tolik, že rozsah práce neumožňuje, aby byly všechny detailně prezentovány. Kvantitativní výsledky jsou zařazeny v přílohách. Třetí kapitola popisuje typy integrovaných citací, jejich typické rozložení v odborném článku a způsoby uvození (slovesa) podle jednotlivých disciplín, ve čtvrté kapitole jsou výsledky shrnuty a porovnány způsoby citace v různých vědních oblastech. Zvolená dvoustupňová metoda je dosti komplikovaná a místy ztěžuje orientaci ve výsledcích. S její pomocí ale autorka mohla postihnout všechny způsoby citování (citace se zde chápe široce, zahrnuje i případy, kde jméno nebo

od něj odvozené adjektivum fungují jako premodifikátor v nominální frázi označující určitý postup, koeficient, index, test apod.) a nespoléhat se jen na předem vytipované seznamy forem.

Ačkoli je téma citací v odborném textu v literatuře často zmiňováno, diplomová práce ukázala, že zdaleka nejde o bezproblémovou oblast. Vedle problémů definičních (např. zahrnutí tzv. non-citations) se musela autorka vypořádat se skutečností, že struktura odborného článku je v různých disciplínách velmi odlišná a že existují velké rozdíly jak ve stavbě článku, tak ve způsobech citování i mezi články jednoho vědního oboru. Srovnávání citací proto autorka prezentuje na několika úrovních (centrální a periferní uspořádání v rámci jedné disciplíny, v rámci humanitních a v rámci přírodních věd, porovnání humanitních a přírodních věd). Potvrzuje se, že humanitní a přírodovědné obory lze lépe chápat jako krajní póly škály, na niž je možné umístit jednotlivé vědní disciplíny. Biologie bude nejbližší k pólu přírodovědnému, dějiny umění se ve způsobech citování podstatně liší od všech ostatních sledovaných oborů, astronomie a lingvistika stojí na této škále mezi oběma extrémami.

Diplomová práce potvrdila obecné poznatky o způsobech citování. V dílčích výsledcích dochází k zajímavým zjištěním, ukazuje např. souvislost mezi sémantickými typy sloves použitých v integrovaných citacích a vědním oborem, resp. procesem poznávání v tomto oboru (potvrzuje se zde hraniční povaha lingvistiky, která sice používá zejména sloves řečových aktů, ale hojně jsou zastoupena i slovesa popisující výsledky a postupy výzkumu typická pro přírodní vědy).

Kladně hodnotím také autorčinu pečlivost při budování a dokumentaci použitého korpusu a samostatný přístup k získání dat a analýze výsledků.

Závěr

Autorka nejen splnila zadání práce, ale prozkoumání zadaného tématu ji vedlo i k širšímu popisu rozdílů v prezentování výzkumu v různých vědních disciplínách. Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji předběžně jako výbornou až velmi dobrou.

V Praze 24. srpna 2012

PhDr. Markéta Malá, Ph.D.